

## АНОТАЦІЯ

Іваночко Б.Р. Організаційно-економічний механізм інвестиційного забезпечення розвитку територіальних громад. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка. – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, 2025.

У дисертації розкрито теоретичні та методичні основи інвестиційного забезпечення розвитку територіальних громад. Досліджено поняття соціально-економічного розвитку територіальних громад, що передбачає якісні зміни в економіці і суспільстві громади, а саме: зростання доходів і зайнятості населення громади, покращення систем охорони здоров'я та освіти, соціальної сфери, забезпечення екологічної безпеки, створення умов для індивідуального розвитку людини, в основному через реалізацію заходів із оновлення та будівництва комунальної інфраструктури. Виявлено, що в усіх сферах діяльності територіальної громади існує потреба в інвестиціях як у вкладанні ресурсів територіальної громади (представлених органами місцевого самоврядування та населенням), так і зовнішніх інвесторів в усі сфери діяльності громади та розвиток підприємництва в громади з метою покращення якості життя, збільшення доходів та задоволення всіх соціальних потреб жителів громад.

Узагальнено трактування поняття «інвестиційне забезпечення територіальних громад», яке позиціонується як процес, який передбачає формування організаційно-економічних механізмів щодо залучення достатньої кількості інвестицій в матеріальні та нематеріальні активи громад, інфраструктуру, соціальну сферу, місцеві підприємства, охорону навколишнього середовища.

У дослідженні розкрито методологію інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад, а саме: методологічні засади, підходи, методи та принципи. Необхідність методології обумовлена потребою в системному підході до планування, залучення, розподілу та

використання інвестиційних ресурсів. Процес вкладення інвестицій у розвиток громади забезпечується структурованістю та послідовністю дій. Методологія дозволяє визначити стратегічні пріоритети розвитку громади, сформулювати реалістичні цілі та розробити конкретний план їх досягнення. Тому методологічний інструментарій є невід'ємною складовою соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Виявлено, що вирішення питань із забезпечення місцевого економічного розвитку відноситься до повноважень органів місцевого самоврядування, які інвестують свої ресурси в рамках чинної нормативно-правової бази. Але органи центральної влади та обласна ланка мають вплив як на процеси соціально-економічного розвитку територіальних громад в цілому, так і на окремі громади. З'ясовано, що основним документом який визначає потреби, обсяги, джерела фінансування та заходи з інвестування у розвиток громади є місцева цільова програма, що розробляється і затверджується місцевою ради.

Узагальнене поняття «нормативно-правове забезпечення» — це система правових норм, актів та процедур, які регулюють певну сферу діяльності, встановлюючи правила, обов'язки та права учасників. Інвестиційне забезпечення розвитку територіальних громад, в свою чергу, здійснюється на основі нормативно-правової бази з багаторівневою регламентацією, починаючи від Законів України і завершуючи нормативно-правовими актами органів місцевого самоврядування.

Аналіз стану соціально-економічного розвитку територіальних громад Івано-Франківської області вияв значну різницю у податкових надходженнях до місцевих бюджетів. Громади, що мають високі обсяги податкових надходжень, мають значно більші інвестиційні ресурси для вкладення у подальший розвиток, в той час як громади із нижчою економічною активністю мають менші інвестиційні ресурси для розвитку. Виявлено відставання у розвитку сільських територій порівняно з міськими, причиною якому є те, що у міських громадах сконцентрована основна активна комерційна діяльність, а також трудова зайнятість у них частини жителів із сільських територій. Зроблено висновок, що в цілому проведення реформи децентралізації мало позитивний вплив на громади, оскільки надало їм ресурси для

самостійного інвестування в інфраструктурні проекти, в які до реформи мали змогу вкладати тільки районна, обласна і центральна влада. З'ясовано, що створення можливостей для громад самостійно займатись місцевим економічним розвитком в цілому відповідає парадигмі місцевого економічного розвитку.

Проведена оцінка інвестиційної діяльності територіальних громад Івано-Франківської області, дозволила виявити значні диспропорції у здатності здійснювати капітальні видатки з місцевого бюджету. Встановлено, що модель фінансової системи місцевого самоврядування передбачає зарахування в дохідну частину їх бюджетів отримуваних зовнішніх інвестицій у формі трансфертів від органів державної влади, обласних бюджетів та інших громад, кредитних коштів та різного роду грантів. Відтак інвестиціями у розвиток громад вважаємо всі видатки місцевого бюджету капітального характеру. Для оцінки цих видатків було розраховано показники питомої ваги капітальних видатків до загального бюджету, до власних податкових надходжень і в розрахунку на одну особу. Розрахована інтегральна оцінка методом PCA за допомогою мови програмування Python засвідчила наявність значних диспропорцій між територіальними громадами, як у мирний час, так і під час війни. Більшість громад отримали оцінку меншу нуля.

Досліджено, що територіальні громади мають різні потреби в інвестиціях для соціально-економічного розвитку, які залежать від розміру, кількості і структури населення, а ключовим фактором для створення комфортних умов життя і розвитку підприємництва є наявність соціальної інфраструктури, яка відповідає всім сучасним запитам. З'ясовано, що об'єкти інфраструктури є основними засобами бюджетних установ територіальної громади і їм властива втрата економічної користі через різного роду чинники, у зв'язку з цим вони потребують оновлення і капітального ремонту для відновлення їх корисного функціонування. Визначено, що не менш важливим, крім забезпечення наявної інфраструктури, є створення нової, яка відповідатиме потребам громади. Для розрахунку потреби територіальної громади в інвестиціях запропоновано модель розрахунку, яка включає вартість зносу основних засобів, тобто суму, необхідну для їх заміни,

вартість капітального ремонту для підтримання їх функціонування на належному рівні і суму, необхідну для створення нових об'єктів інфраструктури.

Проблеми відсутності єдиних підходів до розрахунку потреб територіальних громад у інвестиціях для ремонту, оновлення та створення нової інфраструктури, а також подолання диспропорцій в інвестиційній діяльності запропоновано вирішити шляхом розробки організаційно-економічного механізму інвестиційного забезпечення розвитку територіальних громад. Проведено аналіз концепцій організаційно-економічних механізмів в економічній науці та сформовано основні вимоги до такого механізму в контексті розвитку територіальних громад.

Узагальнено, що організаційно-економічний механізм інвестиційного забезпечення розвитку територіальних громад – це комплекс економічних, інституційних, управлінських, фінансових та правових інструментів, спрямованих на забезпечення збалансованого соціально-економічного зростання громад через ефективне управління інвестиційними ресурсами, що передбачає не лише фінансування розвитку за рахунок капітальних інвестицій з місцевого бюджету, а й активне залучення зовнішніх джерел фінансування, зокрема приватних, державних та міжнародних інвестицій.

Розроблено організаційно-економічний механізм у вигляді комплексу економічних, інституційних, управлінських, фінансових та правових інструментів, спрямованих на забезпечення збалансованого соціально-економічного зростання громад через ефективне управління інвестиційними ресурсами. Запропоновано вивчати стан соціально-економічного розвитку, виділяючи сильні і слабкі сторони громади, а також можливості та загрози методом SWOT-аналізу.

Встановлено, що важливою умовою для впровадження такого механізму в систему інвестиційного забезпечення територіальної громади є залучення всіх зацікавлених у її розвитку сторін. У рамках механізму пропонується створення дорадчого громадського органу при місцевому самоврядуванні для участі громадськості в прийнятті управлінських рішень щодо інвестицій. Вважаємо, що такий орган може функціонувати у вигляді комісії з інвестиційної діяльності, яка і буде забезпечувати методичну реалізацію запропонованого механізму в діяльність

територіальної громади. Пропоновану структуру розроблено з урахуванням можливості участі в її роботі як представників органів місцевого самоврядування, так і представників громадськості, місцевого бізнесу та зовнішніх інвесторів

Таким чином ефективне залучення зовнішніх інвестицій в територіальні громади передбачає поєднання обох підходів – бюджетного фінансування стратегічних потреб громади та активного залучення приватного капіталу, що забезпечує комплексний розвиток території, підвищує конкурентоспроможність місцевої економіки та покращує якість життя мешканців. Розроблено практичні рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо управлінських дій із залучення зовнішніх інвестицій.

Сформовано визначення економічного контролю за інвестиційним забезпеченням як системи моніторингу, аналізу та оцінки процесу залучення, розподілу та використання інвестиційних ресурсів у територіальній громаді, яка забезпечує їх ефективність, цільове призначення та відповідність стратегічним пріоритетам розвитку. Розроблено пропозиції щодо участі місцевого бізнесу в процесі інвестиційного забезпечення розвитку територіальних громад у рамках організаційно-економічного механізму.

**Ключові слова:** інвестиції, інвестиційне забезпечення, територіальні громади, соціально-економічний розвиток, інфраструктура, капітальні видатки, інвестиційна діяльність, організаційно-економічний механізм.

## SUMMARY

Ivanochko B.R. Organizational and economic mechanism of investment support for the development of territorial communities. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 05 – Social and Behavioral Sciences in the specialty 051 Economics. – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, 2025. The dissertation reveals the theoretical and methodological foundations of investment support for the development of

territorial communities. Research into the concept of socio-economic development of territorial communities, which involves qualitative changes in the economy and society of the community, namely, growth in income and employment of the community population, improvement of health care and education systems of the social sphere, ensuring environmental safety, creating conditions for individual human development, mainly through the implementation of measures to renew and build communal infrastructure. It was found that in all areas of activity of the territorial community there is a need for investment, both in investing the resources of the territorial community (represented by local government bodies and the population) and external investors in all areas of activity of the community and the development of entrepreneurship in the community in order to improve the quality of life, increase income and meet all social needs of community residents.

The interpretation of the concept of "investment support of territorial communities" is generalized, which is positioned as a process that involves the formation of organizational and economic mechanisms to attract a sufficient amount of investment in tangible and intangible assets of communities, infrastructure, the social sphere, local enterprises, and environmental protection.

The study reveals the methodology of investment support for the socio-economic development of territorial communities, namely: methodological foundations, approaches, methods and principles. The need for the methodology is due to the need for a systematic approach to planning, attracting, distributing and using investment resources. The process of investing in community development is ensured by structuring and consistency of actions. The methodology allows you to determine strategic priorities for community development, formulate realistic goals and develop a specific plan for their achievement. Therefore, the methodological toolkit is an integral part of the socio-economic development of territorial communities.

It was found that the resolution of issues of ensuring local economic development falls within the competence of local self-government bodies, which invest their resources within the framework of the current regulatory framework. However, central government bodies and the regional level have an impact on the processes of socio-economic

development of territorial communities as a whole, as well as on individual communities. It was established that the main document that determines the needs, volumes, sources of financing and measures for investing in community development is the local target program, which is developed and approved by the local council.

The generalized concept of regulatory and legal support is a system of legal norms, acts and procedures that regulate a certain sphere of activity, establishing rules, obligations and rights of participants. And Investment support for the development of territorial communities, in turn, is carried out on the basis of a regulatory and legal framework with multi-level regulation, starting from the Laws of Ukraine and ending with regulatory and legal acts of local self-government bodies.

Analyzing the state of socio-economic development of territorial communities of Ivano-Frankivsk region, a significant difference in tax revenues to local budgets was revealed. Communities with high tax revenues have significantly greater investment resources for investment in further development, while communities with lower economic activity have fewer investment resources for development. A lag in the development of rural areas compared to urban areas was revealed. It was established that the reason for this is that urban communities are concentrated in the main active commercial activities, as well as the work of some residents from rural areas. It was concluded that in general, the implementation of the decentralization reform had a positive impact on communities, providing them with resources for independent investment in infrastructure projects, in which before the reform only district, regional and central authorities were able to invest. It was determined that creating opportunities for communities to independently engage in local economic development generally corresponds to the paradigm of local economic development.

An assessment of the investment activity of territorial communities of Ivano-Frankivsk region was conducted, which allowed us to identify significant disparities in the ability to make capital expenditures from the local budget. It was established that the model of the financial system of local self-government provides for the inclusion in the revenue part of their budgets of received external investments in the form of transfers from state authorities, regional budgets and other communities, loans and various grants.

Therefore, we consider all local expenditures from the budget of a capital nature as investments in the development of communities. To assess these expenditures, the indicators of the specific weight of capital expenditures to the general budget, to government tax revenues and per capita were calculated. The calculated integral assessment using the PCA method using the Python programming language showed the presence of significant disparities between territorial communities, both in peacetime and during wartime. Most communities received an assessment that is less than zero.

It has been studied that territorial communities have different investment needs for socio-economic development, which depend on the size, number and structure of the population, and the key factor for creating comfortable living conditions and developing entrepreneurship is the availability of social infrastructure that meets all modern requirements. It has been determined that infrastructure facilities are the main means of budgetary institutions of the territorial community and are characterized by a loss of economic benefit due to various factors, and in this regard they require renewal and major repairs to restore their useful functioning. It has been determined that it is no less important, in addition to ensuring the existing infrastructure, to create a new one that will meet the needs of the community. To calculate the needs of a territorial community in investments, a calculation model has been proposed that includes the cost of depreciation of fixed assets, that is, the amount necessary for their maintenance, the cost of major repairs to maintain their proper functioning, and the amount necessary to create new infrastructure facilities.

It is concluded that the solution to the problem of the lack of unified approaches to calculating the needs of territorial communities in investments for repair, renovation and creation of new infrastructure, as well as overcoming disparities in investment activity, is proposed to be solved by developing an organizational and economic mechanism for investment support for the development of territorial communities. An analysis of the concepts of organizational and economic mechanisms in economic science has been conducted and the main requirements for such a mechanism in the context of the development of territorial communities have been formed.

It is summarized that the organizational and economic mechanism for investment support for the development of territorial communities is a complex of economic, institutional, managerial, financial and legal instruments aimed at ensuring balanced socio-economic growth of communities through effective management of investment resources, which involves not only financing development through capital investments from the local budget, but also the active involvement of external sources of financing, in particular private, public and international investments.

An organizational and economic mechanism has been developed in the form of a complex of economic, institutional, managerial, financial and legal instruments aimed at ensuring balanced socio-economic growth of communities through effective management of investment resources. Data on the state of socio-economic development have been proposed, appropriately highlighting the strengths and weaknesses of the community, as well as opportunities and threats using the SWOT analysis method. The proposed mechanism provides not only for financing development through capital investments from the local budget, but also for the active involvement of external sources of financing, in particular private, state and international investments.

It has been established that an important condition for the implementation of such a mechanism in the system of investment support of a territorial community is the involvement of all parties interested in its development. Within the framework of the mechanism, it is proposed to create an advisory public body under local self-government for the participation of the public in making management decisions regarding investments. We believe that such a body can function in the form of a commission on investment activities, which will ensure the methodical implementation of the proposed mechanism in the activities of a territorial community. The proposed structure has been developed taking into account the possibility of participation in its work by both representatives of local self-government bodies. and representatives of the public, local business and external investors.

A definition of economic control over investment support has been formed as a system of monitoring, analysis and evaluation of the process of attracting, distributing and using investment resources in a territorial community, which ensures their

effectiveness, targeted use and compliance with strategic development priorities. Proposals have been developed regarding the participation of local business in the process of investment support for the development of territorial communities within the framework of an organizational and economic mechanism.

**Keywords:** investments, investment support, territorial communities, socio-economic development, infrastructure, capital expenditures, investment activity, organizational and economic mechanism.

### **Праці, які відображають основні наукові результати дисертації**

#### ***Статті у наукових фахових виданнях України категорії Б***

1. Баланюк І. Ф., Іваночко Б. Р. Інвестиційне забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Аграрна економіка*. 2023. Т. 16. № 1-2. С. 91-98.

DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2023.01-02.091>

URL: <https://agrarianeconomy.inup.edu.ua/index.php/en/archive/62-arkhiv-nomeriv/2023-t-16-1-2/502-10>

2. Баланюк І. Ф., Іваночко Б. Р. Заходи по залученню інвестицій в розвиток бізнесу територіальних громад на основі маркетингової стратегії. *Інноваційна економіка*. 2023. Вип. 1(93). С. 45-51

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.1.7>

URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1013>

3. Баланюк І. Ф., Іваночко Б. Р. Матеріально-технічне забезпечення підприємств як складова інвестиційної діяльності територіальних громад. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №13 (27). С. 436-445.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-13\(27\)-436-445](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-13(27)-436-445)

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/7237>

4. Баланюк І. Ф., Іваночко Б. Р. Механізм інвестиційного забезпечення розвитку соціальної інфраструктури сільських територій в територіальних громадах. *Інноваційна економіка*. 2024. Вип. 3 (99). С. 77-84.

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2024.3.10>

URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1277>

5. Баланюк І. Ф., Іваночко Б. Р. Методологічна оцінка інвестиційної діяльності та організація економічного контролю за інвестиціями у територіальних громадах // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". – 2024. – № 12.

DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-12-10559>

URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/economic2024/12/10559>

### **Публікації, що засвідчують апробацію результатів дослідження**

6. Іваночко Б. Р. Теоретичні засади інвестиційного забезпечення розвитку територіальних громад. *Сталий розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення*: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Бережани, 25 травня 2022 р. ). Бережани: ФОП Однорог Т.В., 2022. С. 68-70.

URL: [https://bati.nubip.edu.ua/Doc/Conference/Conf\\_2022-05-25/Bati\\_Work\\_25-05-2022.pdf#page=68](https://bati.nubip.edu.ua/Doc/Conference/Conf_2022-05-25/Bati_Work_25-05-2022.pdf#page=68)

7. Іваночко Б. Р. Місцевий бюджет як основний інвестиційний ресурс територіальних громад. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: Матеріали XXVI Міжнар. наук.-практ. конф. (Загреб (Хорватія), 07 листопада 2022 р. дистанційно), м. Загреб (Хорватія): ГО «ВАДНД», 2022. С.100-103.

URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/conferency/conf-26.pdf>

8. Іваночко Б. Р. Інвестиції в аграрну сферу як чинник розвитку сільських громад. *Сталий розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення*: Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Бережани, 20 жовтня 2022 р. ). Бережани: ФОП Однорог Т.В., 2022. С. 55-57.

URL: [https://bati.nubip.edu.ua/Doc/Conference/Conf\\_2022-20-10/Bati\\_Work\\_20-10-2022.pdf#page=55](https://bati.nubip.edu.ua/Doc/Conference/Conf_2022-20-10/Bati_Work_20-10-2022.pdf#page=55)

9. Баланюк І. Ф., Іваночко Б. Р., Іваночко А. Р. Матеріальне забезпечення підприємств у сільських територіальних громадах. *Розвиток аграрного сектору та сільських територій в умовах воєнного часу й повоєнного відновлення України*:

Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 28 вересня 2023), м. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. С. 94-96.

URL: <http://www.iae.org.ua/activity/books/3692-rozvytok-aharnoho-sektoru-ta-silskykh-terytoriy-v-umovakh-voyennoho-chasu-y-povoyennoho-vidnovlennya-ukrayiny-materialy-mizhnarodnoyi-naukovo-praktychnoyi-konferentsiyi-kyiv-28-ver-2023-r.html>

10. Баланюк І. Ф., Іваночко Б. Р., Методологія інвестиційного забезпечення розвитку територіальних громад. *Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств*: Матеріали XII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Львів-Дубляни, 6-7 червня 2023), м. Львів: Галицька видавнича спілка, 2023. С. 64-66.

URL: [https://drive.google.com/file/d/1b-Ra3rLLwIQsKXGGJagTl7h-LzaUtXSk/view?usp=drive\\_link](https://drive.google.com/file/d/1b-Ra3rLLwIQsKXGGJagTl7h-LzaUtXSk/view?usp=drive_link)

11. Баланюк І. Ф., Іваночко Б. Р., Іваночко А. Р. Розвиток соціального підприємництва в територіальних громадах. *Підприємництво під час війни в Україні: можливості та виклики*: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 20 листопада 2023 р.), м. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2023. С.144-145.

URL: [https://kptpe.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/62/2023/12/zbirnyk\\_tez\\_2023.pdf](https://kptpe.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/62/2023/12/zbirnyk_tez_2023.pdf)

12. Турянчик Ю. В., Іваночко Б. Р., Ліба Н. С. Державна підтримка інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва. *Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу управління підприємницькою діяльністю*: Матеріали XII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Мукачево, 24 жовтня 2024 р.) Мукачево 2024. С. 329-330

URL: [http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12184/1/State\\_support\\_for\\_innovative\\_activities\\_of\\_business\\_entities.pdf](http://dspace.s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12184/1/State_support_for_innovative_activities_of_business_entities.pdf)